

VERZORGINGSGEBIEDEN ZWEMBADEN EN HUN CAPACITEIT VOOR LESZWEMMEN

Er zijn in Nederland 853 (semi) openbare zwembaden. De gemiddelde afstand tot een zwembad is 2,3 kilometer en ligt gemiddeld verder dan een fitnessaccommodatie (1,5 kilometer), tennisbaan, voetbalveld of een sporthal (allen 1,6 kilometer). Voor korfbal-, en hockeyvelden of een golfbaan moet verder worden gereisd, namelijk respectievelijk 4,1, 4,4 en 6,3 kilometer¹. Zoals verwacht mag worden, zijn tussen de gemiddelde afstanden naar een zwembad grote regionale verschillen. In niet-stedelijke gemeenten is de te overbruggen afstand gemiddeld twee keer zo hoog als in een zeer sterk stedelijke gemeente (3,5 tegen 1,7 kilometer).

Door: Karin Wezenberg-Hoenderkamp, Hugo van der Poel en Corry Floor

In dit artikel gaan we verder in op de verzorgingsgebieden van de zwembaden. Een verzorgingsgebied is hierbij gedefinieerd als het gebied rondom een zwembad waarvoor geldt dat voor de inwoners het betreffende zwembad het dichtstbijzijnde is. Voor de analyse is gebruikgemaakt van de (semi) openbare zwembaden die zijn opgenomen in het Databestand SportAanbod (DSA)¹. In het tweede deel van het artikel gaan we in op de beschikbaarheid van zwembaden voor leszwemmen. Het gaat om een eerste aanzet richting een planningsinstrument, waarbij we benadrukken dat nog extra onderzoek en verdere gegevensverzameling noodzakelijk is, voordat daadwerkelijk een planningsnorm voor zwembaden gerealiseerd is.

BIJNA NIEMAND HOEFT DE GEMEENTEGRENS OVER

In de analyse is gekeken hoeveel mensen binnen 1, 3 of 5 kilometer van een zwembad wonen (tabel 1). 20 procent van de Nederlanders woont binnen 1 kilometer van een (semi) openbaar zwembad. Er zijn hierbij geen grote verschillen tussen leeftijdsgroepen te zien: 18 procent van de jongeren onder de 15 jaar kan binnen één kilometer zwemmen, terwijl dit voor 22 procent van de 65-plussers geldt. De leeftijdsgroepen 15-25 jaar, 25-45 jaar en 45-65 jaar scoren respectievelijk 19, 20 en 19 procent. Verruimen we de afstand tot 3 kilometer, dan hebben ruim 12,5 miljoen inwoners (78%) binnen die afstand een zwembad tot hun beschikking. Nog eens een kleine 2,5 miljoen mensen vinden vervolgens tussen de 3 en 5 kilometer een zwembad, waarmee in totaal 93% van de Nederlanders een zwembad binnen 5 kilometer heeft. Vervolgens is bij deze mensen gekeken, in hoeverre het dichtstbijzijnde zwembad ook in hun eigen gemeente staat. Voor bijna iedereen die binnen één kilometer in een zwembad terecht kan, staat dit zwembad in hun eigen gemeente (tabel 1).

Dat dit percentage licht afneemt als de afstand tot het zwembad groter wordt, is geheel volgens de verwachting. Toch staat nog voor 95 procent van de mensen die binnen drie kilometer een zwembad heeft, dit bad in de eigen gemeente. Datzelfde geldt voor 92 procent van de mensen met een zwembad binnen vijf kilometer. Dit lijkt erop te wijzen dat, hoewel een zwembad vaak als een bovengemeentelijke voorziening wordt gezien, de zwembaden toch zo zijn gelegen dat ze in ieder geval ook gunstig liggen voor inwoners uit de eigen gemeente.

OMVANG VERZORGINGSGEBIEDEN ZWEMBADEN VERSCHILT STEAK

Als we niet vanuit de inwoners kijken, maar vanuit de zwembaden, dan is het interessant om te zien hoeveel inwoners binnen 1, 3 en 5 kilometer van een zwembad wonen. Hierbij worden mensen aan het dichtstbijzijnde zwembad toegewezen. Iemand die bijvoorbeeld 1,5 kilometer van zwembad A woont en 2,5 kilometer van zwembad B, wordt aan het 3-kilometer verzorgingsgebied van zwembad A toebedeeld en niet aan het 3-kilometer verzorgingsgebied van zwembad B. Gemiddeld is een zwembad voor 3.700 inwoners het dichtstbijzijnde zwembad binnen 1 kilometer, voor 14.800 inwoners binnen 3 kilometer en voor 17.600 inwoners binnen 5 kilometer. Dat deze cijfers per zwembad sterk verschillen, blijkt uit figuur 1. Zo heeft ruim een kwart van de zwembaden (27%) minder dan 1000 inwoners binnen 1 kilometer afstand wonen, terwijl 7% van de zwembaden meer dan 10.000 inwoners binnen 1 kilometer heeft. Dit betreft vooral zwembaden in grote gemeenten, waaronder veel zwembaden in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam. De figuren voor de 3- en 5-kilometer verzorgingsgebieden laten vergelijkbare grote verschillen tussen de omvang van de verzorgingsgebieden zien (figuren 2 en 3).

Er is vervolgonderzoek nodig om te bezien of de zwembaden met een relatief klein verzorgingsgebied ook een lagere bezetting kennen dan de zwembaden met een groter potentieel verzorgingsgebied. Of dat ze er op een bepaalde manier (bijvoorbeeld gunstige tarieven, afwezigheid concurrerende zwembaden, openstelling, kwaliteit, aanbod) in slagen om mensen verder te laten reizen om toch naar het zwembad te komen.

BESCHIKBAARHEID VAN ZWEMBADEN VOOR LESZWEMMERS

In aansluiting op het voorgaande gaan we in deze paragraaf in op een speciale activiteit van veel zwembaden: het leszwemmen. In de programmering van zwembaden geeft leszwemmen, naast

Tabel 1. Percentage inwoners binnen 1, 3 en 5 kilometer van dichtstbijzijnde zwembad.

Afstand tot zwembad	Aantal inwoners (%)	Aantal inwoners met dichtstbijzijnd zwembad in eigen gemeente (%)
< 1 kilometer	20	100
< 3 kilometer	78	95
< 5 kilometer	93	92

Tabel 2. Verzorgingsgebieden leszwemmen, op basis van capaciteit regulier 25meterbad = 340 kinderen (per levensjaar) (in procenten reguliere 25-meterbaden).

	< 340 kinderen	340 - 680 kinderen	> 680 kinderen
1-km verzorgingsgebied	100	0	0
3-km verzorgingsgebied	85	13	2
5-km verzorgingsgebied	81	15	4

zwemsport, vaak het meeste frictie. Het is daarom interessant om specifiek naar het aantal jeugdige inwoners rondom het zwembad te kijken en te beoordelen hoe dit zich tot het aanbod aan zwembaden verhoudt. Dit artikel beoogt niet meer dan een eerste aanzet tot een dergelijke analyse weer te geven. Nader onderzoek en verdere gegevensverzameling is noodzakelijk om een en ander (tot op lokaal niveau) te verfijnen. De hier gepresenteerde resultaten borduren voort op de aanpak die in 2016 in Rotterdam is toegepast om tot een planning-snorm voor zwembaden te komen³. Het Mulier Instituut en de Koninklijke Nederlandse Zwembond (KNZB) hebben deze aanpak ontwikkeld en in de gemeente Rotterdam toegepast, om te beoordelen in hoeverre het aanbod aan zwemwater nu en in de toekomst bij de behoefte past. Er is hierbij onderscheid gemaakt in verschillende activiteiten, waaronder leszwemmen. Uitgangspunten die in dit Rotterdamse onderzoek zijn gebruikt, zijn voor een groot deel ook in onderstaande analyse toegepast. Specifieke uitgangspunten die wel voor Rotterdam gelden, maar niet algemeen landelijk van toepassing zijn, zijn niet gebruikt. De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Van alle kinderen haalt 5% geen diploma, 16% een A-diploma, 44% een B-diploma en 35% een C-diploma⁴; Gemiddeld behaalt een kind in 51 uur een A-diploma, in 16 uur een B-diploma en in 17 uur een C-diploma (Van der Werff & Van Es, 2016).
- De totale gemiddelde lesduur – rekening houdend met het feit dat veel kinderen alleen A of alleen A en B behalen – bedraagt 70 uur;
- Gedurende 44 weken per jaar wordt zwemles gegeven;
- In een 'standaardweek' is een zwembad voor 14,5 uur volledig beschikbaar voor het leszwemmen (iedere schooldag van 16.00-18.00 uur, woensdag vanaf 14.00 uur, en zaterdag van 09.00-11.30 uur)⁵;
- Per bezoek is per kind 10 m² water nodig;
- Een gemiddeld 6-baans zwembad heeft een oppervlakte van 375 m².

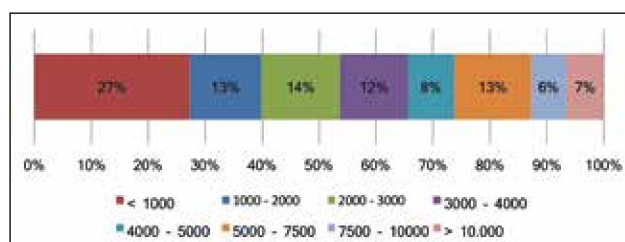
KNELPUNTEN KUNNEN ZOWEL ONDER- ALS OVERBEZETTING ZIJN

IN DE PROGRAMMERING VAN ZWEMBADEN GEEFT LESZWEMMEN, NAAST ZWEMSPOORT, VAAK HET MEESTE FRICTIE

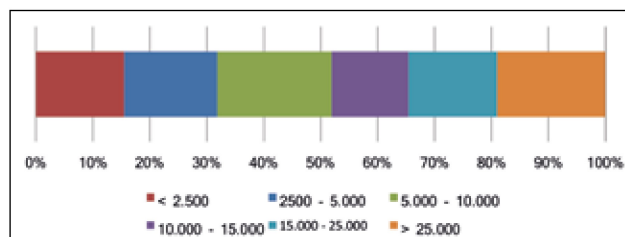
Op basis van bovenstaande uitgangspunten is berekend dat er jaarlijks gemiddeld 340 kinderen per regulier 25meterbad (6-baans) voor leszwemmen terecht kunnen (althans, in Rotterdam gegeven de programmering in die stad). Daarbij gaan we er dus onder andere vanuit dat niet alle kinderen op gaan voor zwemdiploma C. Zouden we dat wel als norm hanteren, dan kunnen minder kinderen terecht. Gaan we er daarentegen vanuit dat alleen het A-diploma gefaciliteerd hoeft te worden, dan kunnen er meer kinderen terecht. Kijken we naar de verzorgingsgebieden van de zwembaden, dan zien we dat nagenoeg alle zwembaden in Nederland minder dan 340 kinderen (per levensjaar) in hun 1-kilometer verzorgingsgebied hebben wonen. Uit tabel 1 blijkt echter dat slechts 20 procent van de bevolking in dit 1-kilometer verzorgingsgebied woont, waardoor het zinvol is om ook naar de 3- en 5-kilometer verzorgingsgebieden te kijken (tabel 2).

POTENTIEEL AANBOD LESZWEMMERS GROTER DAN CAPACITEIT

85 procent van de zwembaden heeft minder dan 340 kinderen in het 3-kilometer verzorgingsgebied wonen en dit geldt voor 81 procent van de zwembaden voor hun 5-kilometer verzorgingsgebieden. Dit laatste betekent dat, met de gebruikte uitgangspunten, voor bijna 20% van de zwembaden het aantal potentiële leszwemmers binnen 5 kilometer groter is dan de capaciteit van het zwembad. Niet geheel onverwachts liggen deze baden vooral in de grote steden. Bij deze analyse en de gebruikte aannames zijn twee kanttekeningen op zijn plaats. Ten eerste is geen rekening gehouden met schoolzwemmen. Vooral in de grote steden wordt nog veel schoolzwemmen aangeboden⁶, wat gevolgen heeft voor het aantal uur dat kinderen nodig hebben voor het behalen van hun zwemdiploma. Zo is in Rotterdam verondersteld dat door het schoolzwemmen kinderen gemiddeld 18 uur minder nodig hebben voor het behalen van hun

Figuur 1. Zwembaden naar aantal inwoners 1-kilometer verzorgingsgebieden (in procenten).

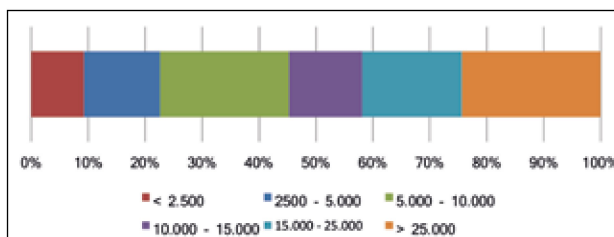
Figuur 2. Zwembaden naar aantal inwoners 3-kilometer verzorgingsgebieden (in procenten).

zwemdiploma. Dit zou betekenen dat in een regulier zwembad niet 340, maar 460 kinderen terechtkunnen. 89 procent van de zwembaden heeft minder dan deze 460 kinderen in het 5-kilometer verzorgingsgebied liggen, een toename van 8 procentpunt ten opzichte van de situatie zonder schoolzwemmen. Voor zwembaden in de grote steden vormt schoolzwemmen daarmee een goede aanvulling op de bezetting van het zwembad. Het zwembad wordt overdag (tijdens schooltijden) extra benut, terwijl de druk op het leszwemmen vermindert. In de toekomst zal moeten blijken in hoeverre schoolzwemmen gehandhaafd blijft, en zo ja, of de vorm en frequentie waarin dit gegeven wordt ook daadwerkelijk leidt tot een afname van het benodigde aantal uur leszwemmen. Ten tweede is alleen gekeken naar het dichtstbijzijnde zwembad. Het kan zijn dat het ene zwembad qua leszwemmen 'vol' zit, maar dat er een alternatief zwembad in de buurt ligt, waar wel nog ruimte is. Bovendien zijn zwemscholen die gebruikmaken van besloten zwembaden niet in het aanbod meegenomen, terwijl deze baden wel in zwemlessen voorzien. Tegelijkertijd worden niet in alle (semi)-openbare zwembaden zwemlessen aangeboden of is er meer of minder capaciteit beschikbaar dan in de aanvragen is verondersteld. Te denken valt bijvoorbeeld aan zwembaden die kleinere afmetingen hebben of die niet op alle uren (geheel) beschikbaar zijn.

DETAILANALYSES

Bovenstaande analyse geeft een globale indicatie van de mogelijke druk (en ruimte) die zwembaden ten behoeve van leszwemmen ondervinden. Soortgelijke analyses op lokaal niveau kunnen gedetailleerd inzicht bieden in knelpunten in de programmering van zwembaden. Knelpunten kunnen overigens zowel onder- als

93% VAN DE NEDERLANDERS HEEFT EEN ZWEMBAD BINNEN 5 KILOMETER

Figuur 3. Zwembaden naar aantal inwoners 5-kilometer verzorgingsgebieden (in procenten).

overbezetting zijn. Om deze detailanalyses te kunnen doen, is het noodzakelijk om de gegevens over de zwembaden nauwkeurig in kaart te hebben. Het gaat dan niet alleen om de locatie van de zwembaden, maar ook om het type bassins (voor welke activiteiten zijn de zwembaden geschikt) en de afmetingen van de bassins. Bovendien is het nodig om de uitgangspunten die zijn gebruikt verder uit te werken en met name meer inzicht te verkrijgen in de invloed van het schoolzwemmen op het benodigde aantal uur leszwemmen. Als dit vervolgens ook nog gecombineerd kan worden met de afstand en/of tijd die mensen bereid zijn af te leggen voor (les)zwemmen, ontstaat een hulpmiddel waarmee de benodigde hoeveelheid en type zwemwater voor zwemles op lokaal en regionaal niveau kan worden bepaald. Vervolgstep is om deze methodiek ook door te ontwikkelen en geschikt te maken voor andere activiteiten, zoals het baantjes trekken en het doelgroepzwemmen, en uiteraard de zwemsport. Het Mulier Instituut en de KNZB willen deze vervolgstap samen gaan uitwerken.

- 1 Zie hoofdstuk 3 en 4 van Sportaccommodaties in Nederland (H. van der Poel, K. Wezenberg-Hoenderkamp en R. Hoekman (red.), 2016, Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media).
- 2 Het Databestand SportAanbod (DSA) is een grote database waarin nagenoeg alle sportaccommodaties zijn opgenomen. Het bestand wordt gesubsidieerd door het ministerie van VWS en wordt beheerd door het Mulier Instituut.
- 3 Zie K. Breedveld, H. van der Werff, C. Floor, M. Bennenbroek en T. Spreen Brouwer (2016) Rotterdamse planningsnorm openbare zwembaden. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/KNZB.
- 4 Zie Breedveld, K., Visser, K., Tiessen-Raaphorst, A. & Hilhorst, J. (2015). Zwemvaardigheid 2014. Factsheet 2015/8. Utrecht: Mulier Instituut.
- 5 Dit was in Rotterdam zo, en is als uitgangspunt voor deze analyse genomen.
- 6 Floor, C. (2016). Schoolzwemmen 2016. Factsheet 2016/11. Utrecht: Mulier Instituut.